

ОСНОВО- І СЛОВОСКЛАДАННЯ ЯК СПОСОБИ УТВОРЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ (на матеріалі сучасної новогрецької публіцистики й інтернет-ресурсів)

Полікарпов Павло Володимирович,

асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В статті досліджено новогрецькі okazіоналізми, утворені осново- і словоскладанням, які можна зустріти в сучасних текстах публіцистичного стилю і в Інтернет-ресурсах.

Ключові слова: okazіоналізми, осново- і словоскладання, словоскладання.

Предмет дослідження – осново- і словоскладання сучасної новогрецької мови. **Об'єкт** дослідження – okazіональні номінації. **Актуальність** цієї роботи зумовлена тим, що останнім часом посилилася увага лінгвістів до вивчення мови з точки зору її функції в діяльності людини. У ході дослідження було залучено новий матеріал, пошук якого здійснювався у виданнях останніх років таких сучасних новогрецьких газет, як "Βήμα", "Καθημερινή", "Εθνος", різних за тематикою та жанром; в інтернет-співтовариствах [електронні ресурси]. **Наукова новизна** роботи полягає в підтвердженні продуктивності існуючих моделей словотворення й розгляданні авторських okazіоналізмів як елементу мовної гри. **Мета** роботи – виявлення семантичних, словотворчих та функціональних особливостей okazіоналізмів, утворених шляхом осново- та словоскладання в статтях сучасної новогрецької публіцистики, а також на інтернет-блогах і форумах. Під час дослідження використовувався описовий метод, а також методи контекстуального і дефініційного аналізу.

Було встановлено, що осново- та словоскладання є достатньо продуктивними способами утворення неологізмів. Серед неологізмів такого типу важливе місце займають okazіональні слова, або авторські новотвори. Як правило, вони залишаються в пасивному запасі мови й не потрапляють до лексикографічних джерел. Авторські новотвори вводяться в текст з метою досягнення його експресивності. Часто вони мають іронічний характер, виконують пародійну функцію й виступають в ролі каламбуру. Новотвори з'являються шляхом словотворчої деривації, семантичної деривації та запозичень з інших мов.

У енциклопедії "Українська мова" термін okazіоналізм означає "незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово, утворене на основі наявного в мові слова або словосполучення, іноді з порушенням законів словотворення чи норми мовної, що існує лише в певному контексті, в якому воно виникло" [Пустовіт та ін. 2004, 432–433].

За словами німецького вченого К. Балдингера, "кожне лексико-семантичне нововведення – це індивідуальний, здебільшого анонімний творчий акт, який залежить від багатьох – психічних, фізіологічних, граматичних, культурних і історичних факторів, при цьому не зумовлений ними закономірно" (цит.: [Шмельов 2002, 104]).

На думку білоруських дослідниць Є.М. Горегляд і О.М. Кулієвої, газетні okazіоналізми ситуативні. "Нововведення, створені публіцистами з певною стилістичною метою, поза "рідним" оточенням втрачають свою виразність і можуть бути навіть незрозумілі" [Горегляд, Кулієва 2004, 168].

Наприклад, у випуску газети "Καθημερινή" за 14.01.2004, починаючи з заголовка й в самій статті, зустрічається слово *οσταλγία*. За ним слідує авторське пояснення "тер-

міну": "Νέου τύπου νοσταλγία για τη ζωή στην πόλαι ποτέ Ανατολική Γερμανία..." (новий тип ностальгії за життям у Східній Німеччині). Для утворення цього неологізму автор застосував дієрезу, опустивши у форманті *νοστ-* автентичного загальноприйнятого слова *νοσταλγία* (сум за батьківщиною) приголосний *ν*. Компонент *νοστ-* змінено на *οστ-*, який означає першу частину німецького слова *Ost-Deutschland*. У новогорецькій мові також існує омограф цього каламбуру – *οσταλγία* – медичний термін, що потрапив до новогорецької мови з французької шляхом зворотного запозичення, і який означає "біль у кістках" (пор. остеохондроз). Як видно, при осново- та словоскладанні може відбуватися трансформація одного з компонентів твірного слова.

Наведемо інші приклади. У газеті "Καθημερινή" (22 – 23.05.1983) знайдено слово *νοφοβία*, яке можна перекласти як "ні-фобія", де *ні* – літера грецького алфавіту. Далі автор подає роз'яснення суті цього новотвору: "*Πρόκειται για τη συστηματική αποβολή του τελικού -ν απ' την αιτιατική άρθρων και αντωνυμιών, καθώς κι απ' το αρνητικό "δέν"*". Тобто, ідеться про систематичне опускання літери *ні*, яка стоїть у кінці слова у формі знахідного відмінка артиклів і займенників, а також негативної частинки "дέν".

Газета "Εθνος" подає слово *ε-φοβία* – страх робити покупки через Інтернет, де *ε* позначає Інтернет аукціон "eBay" (електронна бухта).

Продуктивною для створення okazіonalіzmів є основа *-μανής*, яка зустрічається в публіцистичних статтях різного жанрово-тематичного характеру: *eurovisio-μανής* (помішаний на щорічному музичному конкурсі Євробачення), *IE-μανής* (помішаний на інтернеті, де перший компонент – аброоснова ІЕ, запозичена з англійської на позначення Internet Explorer), *Aprilia-μανής* (помішаний на гірських велосипедах марки "Aprilia"), *Θεμido-μανής* (помішаний на Феміді; Феміда – богиня правосуддя, яка водночас є його символом. Ідеться про того, хто відчуває насолоду від постійної участі в судових справах, тобто про охочого подавати до суду скарги на приватних осіб, суспільні організації та інші структури), *Mozilla-alienware-μανής* (помішаний на Інтернет браузері Mozilla-alienware), *UFO-μανής* (помішаний на НЛО; перший компонент – запозичена аброоснова *UFO-*, яка, у свою чергу, також продуктивна, наприклад *UFO-λάτρης*, *UFO-ναύτης*).

А в статті про НЛО в одному з релігійних видань, де розвінчується уфологічна теорія походження людини, об'єкти позаземного походження порівнюються з предметами поклоніння язичницьких вірувань і позначаються okazіonalіzmом "τεχνοείδολα" – техноідоли.

Okazіonalіzmi, як наслідки гри слів, зустрічаються також на інтернет-форумах. Вони, здебільшого, належать до розмовних okazіonalіzmів. Як стверджує українська дослідниця Є.А. Карпіловська, "у каламбурному, жартівливому словотворенні порушення нормативних словотвірних технік здійснюється свідомо для побудови okazіonalіzma з новим оцінним значенням, підсиленою експресією" [Карпіловська 2005, 113].

Такі okazіonalіzmi можуть утворюватися за фонетичною аналогією до вже існуючих слів, і, як правило, їх переважна більшість є словами-гібридами. Наведемо приклади найпоказовіших новотворів з електронних ресурсів:

θρονάθισμα, *το* (θρόνος + {κ}άθισμα) – зручні місця в транспорті, які всі намагаються зайняти;

Ληθόσφαιρα, *η* (Λήθη + σφαίρα) – зона загублених спогадів, коли кудись повертаєшся, щоб щось пригадати; від Λήθη – р. Лета;

ουραλπισία, η (ουρά + {απε}λπισία) відчай, який охоплює при виборі довгої черги в магазині або банку;

σνομπетόριο, το (σνομπ + {εστια}τόριο) – дорогі ресторани з пафосними назвами страв;

ποιανουλέφωνο, το (ποιανός + τηλέφωνο) – чийсь телефон: *"Η Όλγα μπήκε στον πειρασμό να καλέσει το ποιανουλέφωνο και να ρωτήσει ποιον πήρε, αλλά τελικά επικράτησε η λογική και ο φόβος μη γίνει ρεζίλι"*;

ψευδυμάμαι (ψεύδο- + {θ}υμάμαι) – робити вигляд, що пам'ятаєш того, хто стверджує, що ви знайомі: *"Ναι, σε θυμάμαι, είσαι ο Κώστας, α! ο Γιάννης ήθελα να πω"* *ψευδυμήθηκε ο Λεωνίδα*.

Оказіоналізми, утворені за правилами словоскладання: *γελωγλείφω* (γελώ + γλείφω) – голосно сміятися над жартами начальства;

ξυπνοκοιμίζω (ξυπνώ + κοιμίζω) – будити того, хто заснув перед телевізором, щоб сказати, що вже час іти до ліжка;

χρημοχαρά, η (χρήμα + χαρά) – радість через знайдені гроші, які були загублені у власній сумці, кишенях тощо.

Оказіоналізми, утворені за правилами осново складання: *αγκυπνώ* – бути неспроможним заснути увечері напередодні важливої події (αγχωμένος + ύπνος): *"Χριστέ μου, πήγε τρεις κι ακόμη να με πάρει ο ύπνος"* *αγχύπνησε νυσταγμένα ο Μίλτος αλλάζοντας για πολλοστή φορά πλευρό*;

βλαχονησίδα (βλάχος + νησί) – острів (грецький або ні) з поганими туристами;

γωνομασουλώ (γωνία + μασουλώ) – жувати окраєць хліба дорогою з магазину;

ζοροχώνω (ζόρι + χώνω) – намагатися засунути ще одну річ у вже повну валізу: *Η Μαριάνθη πάσχισε να ζοροχώσει το πουλόβερ αλλά ήταν φύσει αδύνατο*;

κουφαπαντώ (κουφός + απαντώ) – робити вигляд, що почув запитання співрозмовника й відповідати навмання: *"Ε; Ναι, ναι, ναι, όπως τα λες, Αλέξη"* *κουφαπάντησε η Μάρθα*;

κρετινερωτήσεις, οι (κρετίνιος + ερώτηση) – ідіотські запитання журналістів: *Πχ. Σε κάποιον που μόλις έχει πέσει από τον έκτο όροφο: Πονάτε; Σε κάποιον που μόλις έχασε μάνα, πατέρα, τρία αδέρφια και το σκυλάκι του σε αυτοκινητιστικό: Πώς αισθάνεστε*;

λερωτσαντίλα, η (λερώνω + τσαντίλα) – гнів, який охоплює через забруднення нового одягу, щойно взятого з шафи: *Λερωτσαντίζομαι. "Ελα, μη λερωτσαντίζεσαι τώρα, δεν φαίνεται καθόλου"*;

μελλοδίαιτα, η (μέλλον + διαίτα) – дієта, на яку хтось намагається "сісти" найближчого часу, але не уточнює, коли саме;

προσεχόφθονος, ο (προσεχώς + φθόνος) – почуття, яке виникає, коли промо-відео виявляється більш цікавим, ніж сам фільм;

ρευματοφοβία, η (ρεύμα + φοβία) – страх протягів;

ταξιδάγχος, το (ταξίδι + άγχος) – намагання згадати тим, хто вирушив у подорож, чи не забув він щось удома;

χαραμολίστα, η (χαραμίζω + λίστα) – перелік потрібних продуктів, який забуває вдома той, хто іде до магазину;

ωραναφευγία, η (ώρα να φεύγω) – час казати "Ωρα να φεύγω τώρα", коли хтось своєю балаканиною заважає тому, хто дуже кудись поспішає.

Таким чином, з проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. Оказіоналізми вводяться в газетні тексти та онлайн обговорення для створення експресивності, при цьому вони мають іронічне, пародійне забарвлення, часто в їх створенні бере участь гра слів.

Перший компонент при основоскладанні може бути навіть однією літерою, також в його ролі може виступати аброоснова; першим компонентом композита може бути як оригінальне слово, так і запозичення. Основоскладання є продуктивнішим способом утворення складних okazіоналізмів в новогрецькій мові за словоскладання.

Оказіоналізми утворюються не тільки на базі звукових аналогій, але й на базі існуючих словотвірних моделей.

В статье исследуются новогреческие окказионализмы, образованные осново- и словосложением, которые встречаются в современных текстах публицистического стиля и в Интернет-ресурсах.

Ключевые слова: окказионализмы, основосложение, словосложение.

This article is devoted to Modern Greek occasionally-coined words formed by means of stem composition and compounding which are used in newspapers and internet resources.

Key words: occasionally-coined words, stem composition, compounding.

Література:

1. Горегляд Е.Н. Оказионализмы как средство создания экспрессии в современной публицистике / Е.Н. Горегляд, О.Н. Кулиева // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 49. – Т. 1. – С. 167–168.
2. Карпіловська Є.А. Неузале словотворення: правила "гри без правил" / Є.А. Карпіловська // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. – Серія Філологія. – 2005. – Т.8. – № 1. – С. 106–117.
3. Пустовіт Л.О. Оказіоналізм / Л.О. Пустовіт, Н.Ф. Клименко // Українська мова: Енциклопедія. – 2-е вид. – К.: Вид.-во "Українська енциклопедія" ім. М.П.Бажана, 2004. – С. 432–433.
4. Шмелев Д.Н. Избранные труды по русскому языку / Д.Н. Шмелев. – М.: Языки славянской культуры, 2002. – 888 с.
5. Електронний ресурс: <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=121608&ct=34>.
6. Електронний ресурс: <http://www.inout.gr/showthread.php?p=214195#post214195>.
7. Електронний ресурс: <http://www.oodegr.com/oode/biblia/texno1/C3e.htm>.
8. Електронний ресурс: <http://www.twmn.net/forum/showthread.php?p=19402>.
9. Електронний ресурс: <http://www.greektechforum.com/forums/showthread.php?t=144>.
10. Електронний ресурс: http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=12416&m=B14&aa=3.
11. Електронний ресурс: <http://ethnos.gr/article.asp?catid=11379&subid=2&tag=8334&pubid=1880824>.